

Burenko K. V.

Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

WORLD EXPERIENCE HEDGING AND ITS USE IN UKRAINE

Summary

The theoretical aspects of using of international experience to hedge currency risk were investigated. The necessity of fundamental currency hedging by financial instruments such as forward and futures agreements were proved, the causes of conflict hindering the establishment of a futures market in Ukraine were determined. The use of forward transactions in Ukraine was investigated and the prospects of using futures contracts as a hedge of Ukrainian enterprises were discovered.

Key words: currency risk, hedging, derivatives, forwards, futures, foreign economic activity.

УДК 336.71

Вовчак О. Д.

Надієвець Л. М.

Львівська комерційна академія

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ЯК ІНСТИТУТУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

У статті проаналізовано сучасний стан банківської системи України. Визначено особливості розвитку банківської системи України як провідної ланки фінансового посередництва. Виявлено актуальні проблеми розвитку вітчизняних банківських установ, зокрема з ліквідністю, прибутковістю, що вкрай негативно впливає на забезпечення безперервності перебігу відтворювальних процесів банківських установ.

Ключові слова: банківська система, стан, банк, прибутковість, активи, зобов'язання, капітал.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань, які постають перед Україною в умовах фінансової нестабільності є зміцнення фінансового розвитку країни. Фінансове посередництво є основним процесом для фінансової системи країни, і від того, як він здійснюється, залежить ступінь ефективності використання фінансових ресурсів суспільства та держави.

До фінансових посередників належать суб'єкти банківської системи, небанківські фінансові та кредитні інститути.

Економічна та фінансова міць країни не в останню чергу залежить від того, як банківська система виконує одну із головних функцій – посередницьку функцію. Лише надійна і розвинена банківська система може сприяти реструктуризації економіки та її стабілізації. Банківська система є рушійним механізмом економічних перетворень, оскільки забезпечує переміщення фінансових ресурсів між окремими країнами, регіонами, галузями економіки та суб'єктами фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку банківської системи досліджували зарубіжні науковці – М. Біллет, Д. Даймонд, Дж. Кейнс, П. Роуз, Дж. Сорос, С. Фрост, Р. Чаркхем та вітчизняні – О. Барановський, О. Вовчак, В. Возняк, Н. Волоснікова, І. Грановська, В. Кравець, І. Лютий, Т. Малиновська, Х. Єремеева, Д. Пирогов, Н. Равлюк, О. Шайда, М. Швайк та ін.

Останні публікації свідчать про те, що проблема стабільності банківської системи серйозно турбує вітчизняних науковців, економістів, управлінців, бізнесменів. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених розвитку банківської системи, рівень її розвитку залишається низьким, а ринок банківських послуг України є неконкурентоспроможним, що, відповідно, потребує здійснення подальших досліджень з зазначеної проблематики.

Мета статті. Спираючись на результати досліджень вчених та враховуючи оновлені статистичні дані, доцільним є виконання ґрунтовного аналізу сучасного стану банківської системи України, що є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, для аналізу діяльності комерційних банків України як незалежної держави можна виділити чотири фази становлення і розвитку вітчизняної банківської системи (рис. 1).

Динаміка банківського сектора двох останніх десятиліть відображає певне накопичення елементів негативного впливу як грошово-кредитної політики, що проводиться в країні, так і загальної економічної ситуації. Тенденції, притаманні кожному з етапів, достатньо чітко прослідковуються в процесі аналізу загальної динаміки основних показників діяльності банківської системи України. У даній статті проаналізуємо фазу сучасності згідно з рис. 1.

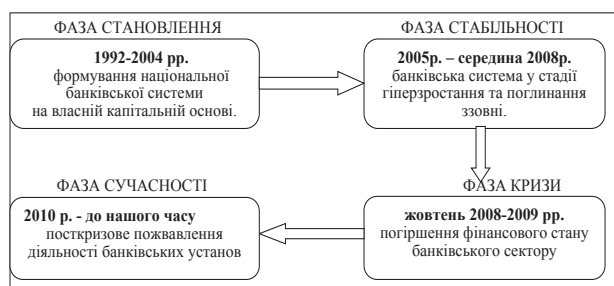

Рис. 1. Фази розвитку банківської системи України (авторська розробка)

Станом на 01.01.2014 р. в Україні працює 180 банків, які мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, а станом на 1 січня 2013 року ліцензію Національного банку України на

здійснення банківських операцій мали 176 банків, усі з яких є публічними акціонерними товариствами (АТ «Родовід Банк» має ліцензію санаційного банку). 2 банки знаходяться у стадії реорганізації шляхом приєднання до інших банків [2]. Інформація щодо динаміки зміни кількості банків України наведена на рис. 2.

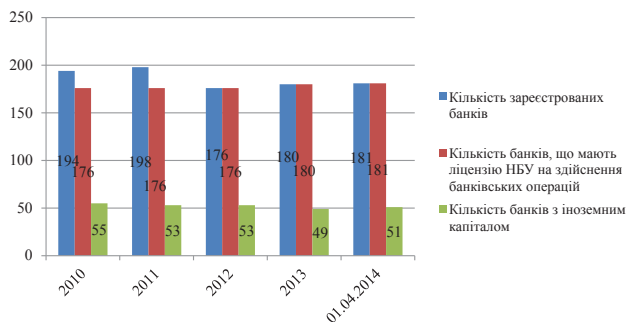

Рис. 2. Динаміка кількості банків за 2010 – I квартал 2014 р. [1]

На кінець 2013р. в Україні діяло 49 банків з іноземним капіталом (27,2% за кількістю) (рис. 3). Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків станом на 01.01.2014 року складає 34,0%, що на 5,5% менше ніж на початок року. Отже, в 2013 році збільшення капіталізації українських банків здійснювалось переважно за рахунок українських інвесторів.

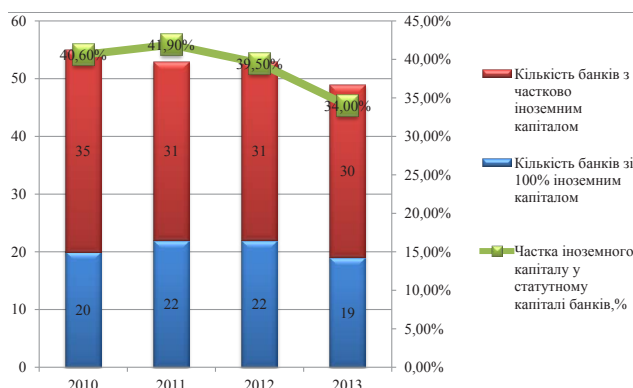

Рис. 3. Динаміка впливу іноземного капіталу на банківську систему України протягом 2010-2013 рр. [8; 9; 10]

Слід зазначити, що банки з іноземним капіталом продовжують згортати діяльність на роздрібному ринку та переорієнтовуються на корпоративний сегмент. А деякі банки, у зв'язку з відсутністю у найближчій перспективі суттєвих передумов для покращення ділового клімату, а також зі складною ситуацією в Єврозоні, продовжують процес виходу з українського банківського ринку. При цьому частка банків з російським капіталом в активах банківської системи України залишається стабільною та наразі складає близько 12% [2].

Так, у 2013 році свою діяльність в Україні остаточно завершили шведський Сведбанк і грецький Астра банк (покупець Микола Лагун); Платинум банк, що раніше належав пулу іноземних інвесторів, проданий групі локальних фінансових інвесторів з кінцевим бенефіціаром в особі Бориса Кауфмана (інформація ЗМІ). У 2014 році стало відомо про закриття угоди щодо купівлі Правекс банку, який належить італійській групі Intesa Sanpaolo, українською DF груп (Дмитро Фірташ),

а Банк Кіпру перейшов у власність російського Альфа банку. Таким чином, на кінець року (без урахування останніх двох угод) композиція активів української банківської системи за структурою власності була наступною: державні банки – 18% (у 2012 році – 18%), західні банки – 15% (у 2012 році – 20%), російські банки – 11% (у 2012 році – 12%), банки з українським приватним капіталом – 56% (у 2012 році – 49%) [3].

У повній власності (100% статутного капіталу) іноземних інвесторів на кінець 2013 року перебувало 10,56% (19 банків) від загальної кількості банків, які мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій. В цілому протягом 2010-2013 рр. частка іноземного капіталу зменшилася з 40,6% до 34,0%.

Країни, які вкладали кошти у банківський сектор України та їх частки наведені в таблиці 1.

У 2011 році значну питому вагу в статутних капіталах банків України мав капітал таких країн, як Російська Федерація (9,2%, що на 0,65% менше ніж у 2010 році), Кіпр (7,2%), Австрія (5,0%), Франція (4,5%), Німеччина (3,7%) [10].

Крім того, проведемо аналіз вартісних показників банківської системи. На рис. 4 відображено розподіл активів банківської системи за групами банків, згідно класифікації НБУ, станом на 01.01.2011 р., 01.01.2012 р. та на 01.01.2013 р.

За даними рисунку 4 видно, що протягом аналізованого періоду розподіл активів банківської системи України зазнав змін.

Такі зміни пов'язані з тим, що НБУ на 2013 рік підвищив граничний рівень активів для банків, які входять в I групу (найбільші банки) до більш ніж 20 млрд. грн. з 15 млрд. грн. Це передбачено в Рішенні Комісії з питань нагляду та регулювання банків НБУ від 13 грудня 2012 року № 974. Для решти груп граничний обсяг активів збережений на рівні 2012 року: II група (великі банки) – понад 5 млрд. грн.; III група (середні банки) – більше 3 млрд. грн.; IV група (невеликі банки) – менше 3 млрд. грн.

Таблиця 1
Походження іноземного капіталу банківського сектору України за 2009-2010 рр., % [8]

Країна реєстрації нерезидентів України – учасника банку	2009		2010	
	Опосередковане володіння через акціонерів банку	Пряма участь іноземного капіталу	Опосередковане володіння через акціонерів банку	Пряма участь іноземного капіталу
Російська Федерація		8,13		9,85
Франція		4,29		4,47
Кіпр	0,45	4,26	0,37	4,09
Австрія	0,74	3,66	0,59	3,41
Нідерланди		2,62		2,38
Угорщина		2,41		1,94
Швеція		2,13		4,16
Польща		1,96		1,84
Греція		1,48		1,21
Німеччина		1,41		3,22
Італія		0,83		1,06
Інші ¹	0,02	1,42		1,52
Всього	1,21	34,60		39,15

¹ Бельгія, Віргінські острови, Грузія, Ірландія, Кайманові острови, Казахстан, Канада, Латвія, Люксембург, Словаччина, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Фінляндія, Швейцарія

Таким чином, на момент прийняття документа, кількість банків в I групі скоротилася з 17 до 15. З групи найбільших до групи великих банків, яка налічує 20 кредитно-фінансових установ, перейшли «ОТП Банк» і «Брокбізнесбанк».

За результатами 2013 року сукупний обсяг активів українських банків збільшився на 150,9 млрд. грн. (або на 13,39%) порівняно з 2012 р. і перевищував позначку в 1,1 трлн. грн., досягнувши 1278,1 млрд. грн. станом на 01.01.2014 р.

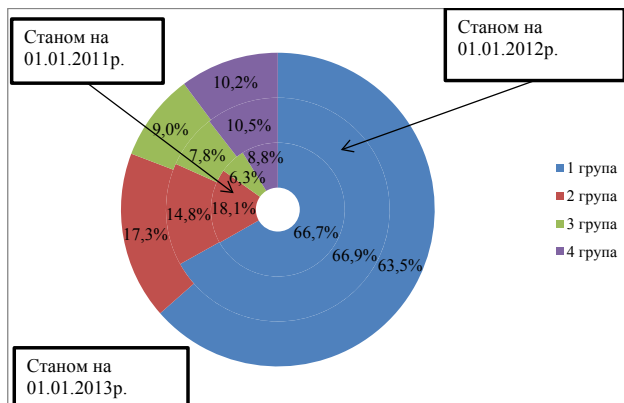

Рис. 4. Розподіл активів банківської системи України за групами банків за 2010-2012 рр. [1]

Розмір кредитного портфеля без вирахування сформованих резервів за 2012 рік зменшився на 1,21% (на 9,99 млрд. грн.) (рис. 5).

Частка довгострокових кредитів в кредитному портфелі банків зменшилася протягом 2012 року з 51,7% до 48,4%, в той час як станом на 01.01.2009 р. вона становила 64,1%.

Протягом 2012 року продовжилося зростання окремих складових кредитно-інвестиційного портфелю. Зокрема, за результатами 2012 року обсяги торгових цінних паперів та цінних портфелів банків на продаж збільшилися на 49,411% (5,77 млрд. грн.) та на 13,92% (8,91 млрд. грн.).

Протягом перших дев'яти місяців 2013 року інституційна структура та розподіл активів банківської системи України за групами не зазнали суттєвих змін, що, на думку НРА «Рюрік», пов'язано з випереджаючими темпами розвитку невеликих банків (зокрема банків IV групи) над темпами розвитку банківської системи, а також з процесами консолідації в українському банківському секторі.

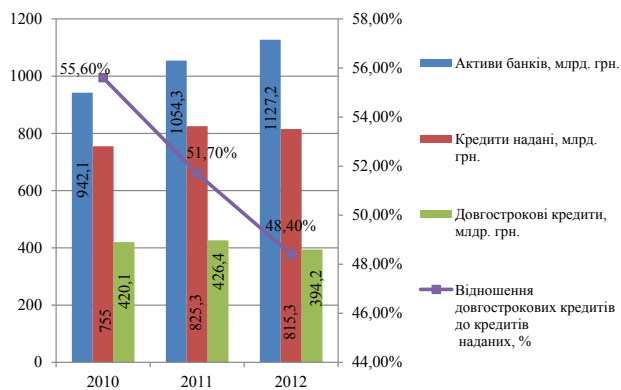

Рис. 5. Динаміка активів банків України за 2010-2012 рр. [1; 8; 9; 10]

Протягом 2013 року продовжилося зростання окремих складових кредитно-інвестиційного порт-

фелю. Зокрема, незважаючи на несуттєве зменшення у III кварталі 2013 року, за результатами перших дев'яти місяців поточного року обсяг цінних паперів в портфелях банків на продаж збільшився на 49,68% (36,22 млрд. грн.). Обсяг кредитів та заборгованості клієнтів зріс на 7,00%, або на 48,61 млрд. грн. При цьому залишки інших фінансових активів збільшилися за січень-вересень 2013 року на 29,60% (19,22 млрд. грн.). Обсяги грошових коштів та їх еквівалентів, а також торгових цінних паперів протягом січня-вересня 2013 року зменшилися на 5,42% (-9,34 млрд. грн.) та на 35,49% (-6,20 млрд. грн.) відповідно. Обсяг коштів в інших банках зріс за результатами перших дев'яти місяців 2013 року на 21,11% (5,63 млрд. грн.) [2].

За результатами 2012 року банківська система України продемонструвала позитивний фінансовий результат (починаючи з 2009 року фінансовий результат був негативним). На нашу думку, отримання банками прибутку за результатами своєї діяльності пов'язане із завершенням процесу формування банками резервів під проблемну заборгованість (рис. 6).

За підсумками 2012 року сукупні прибутки українських банків склали 4899,0 млн. грн. За результатами 2012 року збиток показали 19 банків з 175 (10,9%), які подали звітність до НБУ.

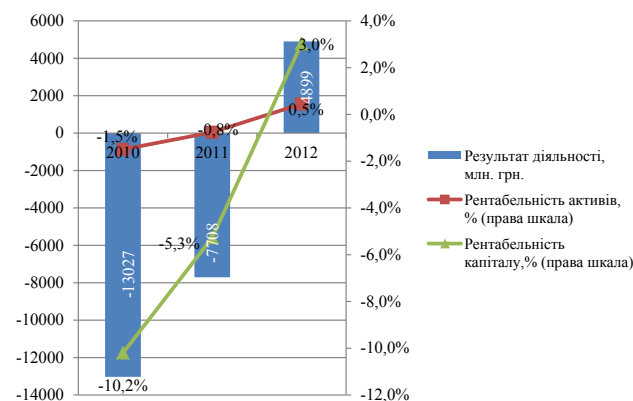

Рис. 6. Основні показники результатів діяльності банківської системи України протягом 2010-2012 рр. [1; 8; 9; 10]

За підсумками перших дев'яти місяців 2013 року банківська система України продовжила розпочату у 2011 році позитивну динаміку фінансового результату – чистий прибуток складав 1,73 млрд. грн. На нашу думку, вихід на прибуткову діяльність пов'язаний із завершенням формування банками резервів під проблемну заборгованість, при цьому велика кількість банків у зв'язку зі складною економічною ситуацією може й надалі здійснювати резервування коштів. За результатами перших дев'яти місяців 2013 року найбільш збитковим банком був «Промінвестбанк» (-2,63 млрд. грн.), найбільш прибутковим – «Приватбанк» (+1,73 млрд. грн.) [2].

Висновки. Проаналізувавши основні показники, що характеризують фінансовий стан банківської системи, можна зробити такі висновки:

- для банківської системи України характерне зменшення активності банків щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку;
- ступінь покриття активів капіталом, який визначається коефіцієнтом мультиплікатора капіталу, нижчий ніж оптимальне значення (12-15%);

- рівень ділової активності щодо використання позичених і залучених коштів показує ефективну депозитну політику банків;

- для банківської системи України характерна надлишкова ліквідність;

- видані кредити забезпечені переважаючим обсягом залучених депозитів, і банківській системі не загрожує незбалансована ліквідність;

- характерне ефективне використання активів та узгодженість процентної політики за кредитними та депозитними операціями;

- від'ємне значення рентабельності активів та загального капіталу свідчить про неефективне

використання наявних ресурсів та неефективне управління щодо розміщення активів.

Таким чином, узагальнення показників діяльності банківської системи України у фазі сучасності дає можливість констатувати, що найбільш відчутним у негативному плані був вплив наслідків фінансової кризи на діяльність комерційних банків України саме в період жовтня 2008-2009 рр. Сьогодні регулятор приймає ряд змін до законів, які регламентують банківську діяльність, проводить грамотну грошово-кредитну політику, чим сприяє стабілізації та підвищенню ефективності діяльності вітчизняних банків.

Список літератури:

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 2012 рік [Електронний ресурс] / Незалежне рейтингове агентство «Рюрик». – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.
2. Аналітичний огляд банківської системи України за 9 місяців 2013 року [Електронний ресурс] / Незалежне рейтингове агентство «Рюрик». – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.
3. Банківська система України в 2013 році: Аналітичний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credit-rating.ua>.
4. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні [Електронний ресурс] / І.В. Грановська // Економічний вісник університету : зб. наук. праць. – 2011. – № 17/2. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua.
5. Пирогов Д.А. Стан і перспективи розвитку банківського сектору України [Електронний ресурс] / Д.А. Пирогов // МАГІСТЕРІУМ. – 2011. – Випуск 44. Економічні студії. – С. 66-70. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України: від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про банки і банківську діяльність : Закон України: від 07.12.2000 р. № 872-ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Генерального економічного департаменту Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
9. Річний звіт Національного банку України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Генерального економічного департаменту Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
10. Річний звіт Національного банку України за 2012 рік [Електронний ресурс] / Департамент статистики та звітності Генерального економічного департаменту Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Вовчак О. Д.

Надєвєц Л. М.

Львовская коммерческая академия

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ КАК ИНСТИТУТА ФИНАНСОВОГО ПОСРЕДНИЧЕСТВА

Резюме

В статье проанализировано современное состояние банковской системы Украины. Определены особенности развития банковской системы Украины как ведущего звена финансового посредничества. Обнаружены актуальные проблемы развития отечественных банковских учреждений, в частности с ликвидностью, прибыльностью, которая крайне негативно влияет на обеспечение непрерывности хода воспроизводительных процессов банковских учреждений.

Ключевые слова: банковская система, состояние, банк, прибыльность, активы, обязательства, капитал.

Vovchak O. D.

Nadiyevets L. M.

Lviv Commercial Academy

MODERN TRENDS IN BANKING SYSTEM IN UKRAINE INSTITUTE FINANCIAL INTERMEDIATION

Summary

The modern state of the banking system of Ukraine is analysed in the article. The features of development of the banking system of Ukraine are certain as a driving member of financial mediation. Found out the issues of the day of development of domestic bank institutions, in particular with liquidity, profitability which utterly negatively influences on providing of continuity of motion of reproductive processes of bank institutions.

Key words: banking system, state, bank, profitability, assets, obligations, capital.